

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

מקץ

(חלק כ שיחה ב)



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת מקץ, כא"כז כסלו, ה'תשפ"ה (א)



LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מקץ ב

ונאמר (באברהם)⁷ „למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו“, ואם כן, בודאי גם יעקב קיים ההנהגה ד„יצוה את בניו“ – כל בניו⁸, וכמו שכתב רש"י בפירושו (בפירושו על הש"ס⁹) „שבני יעקב שומרי מצות היו, דאף על פי שלא ניתנה תורה מקובלין היו מאבותיהן“¹⁰ –

אלא ודאי כוונת המדרש אינה לשלול קיום שאר המצוות ע"י יוסף¹¹ וקיום מצות שבת (ושאר המצוות) ע"י השבטים¹², כי אם – שאת שמירת השבת דיוסף למדין מן הכתוב („הדא אמרה“)¹³, משא"כ שאר המצוות שקיים יוסף, ועל-דרך-זה קיום מצות השבת (וכל המצוות) של כל השבטים¹⁴, לא

א. על הפסוק „וירא יוסף גו' ויאמר לאשר על ביתו גו' וטבוח טבח והכן גו'“, איתא במדרש²: „והכן, אין והכן אלא שבת³, היך מה דאת אמר והיה ביום הששי והכינו וגו'“, הדא אמרה ששמר יוסף את השבת קודם שלא תינתן⁵.

ומפשטות לשון המדרש יש מקום לטעות, שכוונתו לחלק בין יוסף לאחיו, וכן בין שמירת שבת לשאר מצוות, ורצונו לומר: הוא שמר את השבת, אבל שאר השבטים לא שמרו; את השבת שמר, אבל שאר מצוות לא שמר.

אמנם, אמרו חז"ל⁶ שהאבות שמרו כל מצוות התורה, אף שלא נצטוו בכך,

(7) וירא ית, יט.

(8) וראה בארוכה פרשת דרכים בתחלתו (דרוש א' וב'), בית האוצר (בתחלתו) וש"נ – אם קיום המצות דהאבות והשבטים הי' רק להחמיר על עצמם או גם להקל, שיצאו מכלל בני נח ודינם כישראל. וראה ע"ד הפשט – לקו"ש ח"ה ע' 143 ואילך. 266 ואילך. וש"נ. ועוד.

(9) חוליין צא, א ד"ה פרע להן – בפירוש פסוק זה („וטבוח טבח גו'“).

(10) להעיר ממדרש לקח טוב כאן: מכאן שהיו אבותינו נהוגים במצות קודם מ"ת.

(11) ראה יפ"ת (השלם) כאן: וה"ה לכל המצות.

(12) ראה מדרש שכל טוב כאן: מכאן שהיו האבות והשבטים שומרין מצות שבת עד שלא ניתנה.

(13) להעיר מלשון המדרש (ב"ר פי"א, ז) „אברהם שאין כותב בו . . יעקב שכתוב בו כו'“. ובמפרשים שם.

(14) וכן יש לפרש לכאורה בכמה מקומות בחז"ל (ראה הערה 6) דאי' בנוגע ליצחק ויעקב שקיימו מצות פרטיות, וכן בנוגע לכמה מהשבטים (כבויק"ר שם: „יהודה קיים מה שכתוב בתורה“), שהפירוש בזה, שבמצות אלו ובאנשים אלו ישנו לימוד מכתובים.

(1) פרשתנו מג, טז.

(2) ב"ר פצ"ב, ד. וש"נ.

(3) בכ"מ (מכילתא בשלח יג, יט. לקח טוב שם) „אין והכן אלא ערב שבת“, במכילתא דרשב"י שם „אלא לצורך שבת“. בכמדב"ר פי"ד, ב (בסופו) „ע"ש היתה ואין הכן אלא לשבת“. וראה תנחומא נשא כח בסופו (ותנחומא באבער שם לג): והרי אין דרך המלכים להכין מיום לחבירו כו'. ובפשטות זוהי כוונת הב"ר שבפנים – ראה רבינו בחיי כאן. פי' מהרז"ו לבר"ר כאן. ועוד. בהלשון „אין והכן אלא שבת“ – ראה לקמן הערה 64.

(4) בשלח טז, ה.

(5) כ"ה בב"ר לפנינו, וביל"ש כאן „עד שלא תינתן“. ועד"ז הוא לפי כמה גירסאות במדרש (ראה ב"ר הוצאת תיאודור-אלבק. ושם גם גירסא „קודם שתינתן“). ובכמדב"ר ותנחומא שם: „עד שלא ניתנה“.

(6) ראה יומא כח, ב. משנה סוף קדושין. פרש"י תולדות כו, ה (מב"ר פס"ד, ד. וש"נ) לגבי אברהם. וראה פרש"י תולדות שם יב, כז, ג. ט (בנוגע ליצחק). וישלח לב, ה (בנוגע ליעקב). וראה ויק"ר פ"ב, יו"ד.

השבת דשאר השבטים¹⁹, ואיך נרמז הדבר בכתוב, "וטבוח טבח והכין"?

ב. ועוד צריך להבין בתוכן הראיה ש"שמר יוסף את השבת" מזה ש"אין והכן אלא שבת":

בפשטות יש לפרש, דכיון שציוה יוסף להכין את המאכלים לשבת קודם השבת, הרי מכאן ראה שביום השבת עצמו לא היו יכולים לעשות מלאכות אלו, כבישול וכיוצא בו.

אבל לפי זה דרוש ביאור: מפני מה השמיע המדרש ענין קיום מצות השבת של יוסף בעקיפין – דכיון שהכין מערב שבת לשבת, שמע מינה שבשבת לא היה יכול להכין ולעשות מלאכה²⁰? ולכאורה, היה על התורה להודיע על-דבר קיום מצות השבת דיוסף באופן ישיר – על-דרך לשון המכילתא.

במכילתא²¹ אכן מצינו ענין הנ"ל באופן זה: ממה שהכין יוסף בערב שבת אנו למדים, שקיים את הציווי²², זכור

19) ביפ"ת השלם לבי"ר כאן: אלא נקט שבת אגב אורח' דסעודו, ועוד כי השבת הוא אות ועיקר גדול ששקולה כנגד כל המצות*. ועוד דהוי חידוש משום דבן נח מוזהר עליו.

אבל טעמים אלו מסבירים רק הטעם מדוע יש בו לימוד מפורש ששמר את השבת אף שקיים כל המצות. ובמבדב"ר הנ"ל משמע שיש יתרון בעצם שמירת שבת שלו, ככפנים.

20) ואף שגם ביעקב למדין שמר את השבת מזה ש"ויחן את פני העיר, נכנס בערב שבת" (בי"ר פע"ט שם), שם י"ל דבא להודיע לא רק ששמר את השבת, אלא "דקבע תחומין", מצוה מיוחדת (ראה מפרשי המדרש שם. וראה לקו"ש שם), משא"כ בנדרו"ד ביוסף. ועצ"ע.

21) בשלח שם. וכ"ה בתדא"ר פכ"ד (כ"ו).

22) יתרו כ, ח.

(* ועד"ז הוא ברמב"ן ותלדות כו, ה).

והנה, ענין הנ"ל – הדגשת המעלה שבשמירת השבת ע"י יוסף – נזכרה במדרש גם במקום אחר¹⁶:

"מי הקדימני ואשלם^{16*}, מדבר ביוסף שהוא הקדים ושימר את השבת עד שלא ניתנה, וטבוח טבח והכן א"ר יוחנן ערב שבת היתה ואין והכן אלא לשבת שנאמר והיה ביום הששי והכינו וגו', (ומסיים המדרש:) אמר הקב"ה יוסף אתה שמרת את השבת עד שלא ניתנה התורה, חייך שאני משלם לכן בנך שיהא מקריב קרבנו בשבת".

ומדברי מדרש זה משמע (כהמשך להנ"ל), דזה שענין השמירה דשבת ע"י יוסף נבדל משאר המצוות אינו (רק) בזה שלגביו נתפרש הדבר בכתוב, אלא – שבשמירת השבת שלו היה יתרון¹⁷ לגבי קיום שאר המצוות על-ידו¹⁸, וכן ביחס לקיום המצוות ע"י שאר השבטים – עד שכתוצאה מכך זכה דוקא בן בנו של יוסף לשכר מיוחד על שמירת השבת, ואדרבה – זהו הטעם שדוקא שמירת השבת ע"י יוסף מפורשת בקרא.

וצריך להבין: מהו תוכן העילוי שבשמירת השבת דיוסף על שמירת

15) ראה חולין צא, א. ובהנסמן בהערה 8.

16) במדב"ר פי"ד ב (בסופו).

16*) איוב מא, ג.

17) ומובן שכה"ה אלא שר"י מוסיף (במדב"ר שם) את שלפנינו. "שאני משלם לכן בנך כו".

18) ועד"ז ביעקב, שכתוב בו שמירת שבת . .

קבע תחומין מבעוד יום" (בי"ר פי"א, ז), "ששמר יעקב את השבת קודם שתניתן" (שם פע"ט, ו (בסופו)). וראה לקו"ש חט"ו ע' 226 ואילך.

היה לו למדרש לנקוט לשון המתאימה לזה, כגון „ששמר יוסף את השבת שניתנה רק לישראל“ וכיוצא בזה.

ויש לומר הביאור בזה: שם „נתינה“³⁰ נופל רק על מצב שבו הדבר הניתן ישנו במציאות, ופעולת ה„נתינה“ אינה אלא הוצאת הדבר ממקום אחד או מרשות אחת והכנסתו למקום אחר או לרשות אחרת.³¹

וכיון שכנוגע לשבת³² הודגש במדרש במיוחד „קודם שלא תינתן“, „עד שלא ניתנה“³³, מובן, שמציאות השבת היתה כבר קודם לזה, ומציאות זו היא שניתנה.³⁴

שלא ניתנה, הסברא נותנת דלא הי' אז האיסור דגוי ששבת, מאחר שלא ניתנה עדיין, וראה בית האוצר בתחלתו.

(30) ולא „לפני שנאמרה“ או „לפני שנצטוו עליי“ וכיו"ב. וראה לקמן הערה 33.
(31) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ג פ' נשא (תשמ"ב) בסופו.

(32) נוסף על מה שנאמר בנוגע לכל התורה כולה – משנה סוף קידושין. ולהעיר שבימא (שבהערה 6), במאמר רב, לא הובאו התיבות „עד שלא ניתנה“. ולהעיר מויק"ר שם – „עד שלא ניתנה תורה להם והם עשו אותה מאליהן“. וראה גם במדבר"ר שם.

(33) ואין לומר שההוספה ד„קודם שלא תינתן“ גבי שבת היא משום ששבת ניתנה לפני נתינתה הכללית – מ"ת, בפרשת המן ולפנ"ז במרה (ראה שבת פז, רע"ב ובתוס' שם. ועוד) כי נוסף ע"ז דאז הו"ל לשנות ולומר „לפני שנאמרה“, „לפני שנצטוו“, וכיו"ב (ראה שבת שם: כאשר צו"ך במרה) – אינו מובן למאי נפק"מ כאן מתי ניתנה. ובמדבר"ר שם מפורש: אתה שמרת את השבת עד שלא ניתנה התורה.

(34) להעיר ממארו"ל (שבת י, ב), „א"ל הקב"ה למשה מותנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעים, נוסף על מרו"ל שם (פח, ב) בנוגע לכל התורה. גם שם מדגיש „חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעים דורות קודם שנברא העולם“ (וראה פרש"י שם. פי' רב ניסים גאון שם).

את יום השבת“; דבנידון דידן, בהכנה, קיום ציווי זה שייך דוקא קודם השבת (בימות החול) – בערב שבת²³,

[וכדאיאתא במכילתא²⁴, דמן הכתוב „זכור וגו'“ אנו למדים – „תהא זוכרו באחד בשבת שאם יתמנה לך מנה יפה תהא מתקנו לשם שבת“].

ג. ויובן בהקדם הביאור בהוספת והדגשת המדרש ששמירת השבת דיוסף היתה „קודם שלא תינתן“ – דקשה, ובלשון היפה-תואר²⁵: „מאי קא משמע לך, פשיטא שבימי יוסף לא ניתנה עדיין“?

והנה, היפה-תואר תירץ: „ושמא מפני שלכאורה היה איסור בדבר שלא ניתנה עדיין, דבן נח ששמר שבת חייב מיתה“²⁶ (מדכתיב²⁷ – עוד קודם מתן תורה – „לא ישבותו“) לכן אמר דמכל מקום היה שומרו²⁸.

אמנם, לפי זה היה לו למדרש להדגיש (לא הא שמצות השבת עדיין לא ניתנה אז, אלא) מה שהשבת ניתנה (לאחרי זה) לישראל דוקא. שהרי ענין זה שבן נח ששבת חייב מיתה אינו (רק) קודם מתן תורה, אלא (גם) אחרי שניתנה, לאחרי מתן תורה²⁹, ואם כן

(23) אף שבשבת עיקר המצוה דזכור היא לכאורה לקדש את השבת בדברים, מצות קידוש היום – ראה פסחים ק. א. רמב"ם הל' שבת פכ"ט ה"א.

(24) יתרו שם. פרש"י שם. וראה ביצה טז, א. רמב"ן ע"ה. מפרשי רש"י שם. שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"י.

(25) השלם לב"ר כאן.

(26) סנהדרין נח, סע"ב.

(27) נח ת, כב.

(28) ומסיים „וטעם היתרו פי' לעיל“. וכוונתו לכאורה לדעתו שיצאו מכלל בני נח – ראה בהנסמן בהערה 8.

(29) ואדרבה, מ"ש „קודם שלא תינתן“, „עד

ד. וההסברה בזה:

שמצות שמירת השבת שייכת רק לישראל ולא לשאר העמים, אף שגם הם בכלל ענין „כולם נבראו ונתחדשו במעשה בראשית“⁴², הוא מצד „היותנו עבדים במצרים אשר לא היינו עובדים ברצוננו ובעת שחפצנו ולא היינו“⁴³ יכולים לשבות“⁴⁴.

ועפ"ז מוכן במה נשתנתה מצות השבת (קודם מתן תורה) משאר מצוות התורה: שאר המצוות, נתחדשה „מציאיותן“ בעת מתן תורה, וקודם לזה לא היו בגדר מציאיות („חפצא“ בפני עצמו, „חפצא“ של מצוה); ובקיום המצוות שלפני מתן תורה היתה רק פעולת האדם (מעשה הגברא)⁴⁵.

משא"כ בשבת, כיון שהזמן דיום השביעי נבדל הוא מצד הבריאה, וינח ביום השביעי, נמצא שה„חפצא“ דיום השבת היה כבר במציאות גם קודם מתן תורה, מאז ששת ימי בראשית⁴⁶ – אלא שעדיין לא היה הציווי על הגברא (ישראל), וממילא לא היה זה חפצא דמצות ה' לאדם.

[ועפ"ז יומתק מה שענין זה, שהשבת אינה שייכת לבני נח, נלמד⁴⁷ מהכתוב⁴⁸ „ויום ולילה לא ישבותו“, שנאמר בנח – כיון שה„חפצא“ דשבת היה כבר באותה עת]⁴⁹.

אחד הטעמים למצות שבת (זכירת שבת³⁵, שמירת שבת³⁶ וכו'), הוא הנאמר בכתוב³⁷: „כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ . . וינח ביום השביעי“, „וביום השביעי שבת וינפש“.

ומזה מוכן, שמששת ימי בראשית כבר היה יום השבת נבדל משאר ימות השבוע; וכנאמר בכתוב מיד בפרשת בראשית, בתחילת הבריאה³⁸, „וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו גו' ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו“; אלא שהציווי לישראל היה רק לאחר יציאת מצרים – במתן תורה (ולפני זה במרה, לאחר יציאת מצרים)³⁹,

[כמו שביאר הרמב"ם במורה נבוכים⁴⁰, דזה שישנם שני טעמים על מצות שבת – שבדברות ראשונות נאמר „כי ששת ימים גו'“, ובמשנה תורה⁴¹ זוכרת כי עבד היית במצרים וגו' על כן צוך ה' אלקיך גו'“ – הוא „מפני שהם לשני עלולים מתחלפים . . כי העולל במאמר הראשון הוא

כבוד היום והגדילו . . אמנם תנו לנו תורת השבת וצוותו אותנו לשומרו הוא עלול נמשך לסיבת היותנו עבדים במצרים“. והיינו, שהטעם והסיבה

35) יתרו שם.

36) תשא לא, יז ואילך.

37) יתרו שם, יא. תשא שם, יז.

38) ב, ב"ג.

39) ראה לעיל הערה 33.

40) ח"ב פל"א. וראה בארוכה אברבנאל למו"נ שם. רמב"ן ואתחנן ה, טו. וראה גם נזר הקודש (הארון) לב"ר פ"א, ז. לקו"ש ח"ב ע' 111 ואילך.

41) ואתחנן שם.

42) אברבנאל למו"נ שם.

43) להעיר משמו"ר דלקמן הערה 49.

44) וראה גם חינוך מצוה לא, לב.

45) ראה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. וש"נ.

46) ועפ"ז יש להסביר הדעה (ב"ר פט"ז, ה)

דלאדם הראשון נתן הקב"ה מצות שבת.

47) סנהדרין נח, ב.

48) נח ת, כב.

49) וי"ל שטעם זה תקן להם משה לישראל

דרך מילה שהיתה חפץ דמצוה⁵² עוד קודם מתן תורה, וזוה "נתן" הקב"ה לישראל את זמן יום השביעי, ה"חפצא" דשבת, באופן שתהא לחפצא של מצוה אצל האדם⁵³ ותפעול פעולתה על היהודי בעולם הזה התחתון.

ו. ויש לומר, שבזה היה יתרון ומעלת שמירת השבת דיוסף (לגבי שמירת השבת דהשבטים):

הרושם מקיום המצוות ע"י האבות והשבטים קודם שנצטוו היה רק עד כמה שיד פעולת האדם מגעת; אבל לא היה בכחם לשנות מציאות וטבע החפצא מאופן בריאתו, היינו, שלא נהפך לחפצא (מצה וכיוצא בזה) הנבדל ע"י פעולתם משאר חפצים (מצות) שכמותו, חפצא דמצוה. ועל-דרך-זה היתה השביתה בשבת ע"י השבטים, שהיתה רק פעולת הגברא, אבל את ה"חפצא" דשבת, את זמן השבת עצמו – לא היה בכחם לשנות (דשביתתם ממלאכה היתה רק סימן לענין "כי בו שבת גו").

משא"כ יוסף – שמירת השבת על-ידו מפורשת בתורה⁵⁴ – ועל כן נעשה הדבר למציאות בעולם (ואדרבה – מציאות נצחית⁵⁴).

ויש לומר הטעם בדבר:

ידועה⁵⁵ מעלת יוסף לגבי שאר

ה. וזהו הפירוש במה שנאמרה בנוגע לשבת הלשון "קודם שלא תינתן", "עד שלא ניתנה":

גם קודם הציווי על שמירת השבת היתה השבת במציאות, ויתירה מזו, אף באותה המהות כמו לאחר הציווי (לאחרי ה"נתינה") – יום שביתה ממלאכה, אלא שבאותה עת היתה ברשות אחרת (נעלית יותר), רשות הנותן, היינו, שהשבת היתה זמן מיוחד מחמת "שביתת" הקב"ה (כביכול) ממלאכתו ביום זה; וע"י "נתינת" השבת נתחדשה ההעברה מרשות הנותן (גם) לרשות המקבל, היינו שענין השביתה נמשך גם ל"גברא", ליהודי בעולם הזה התחתון.

כלומר: קודם שהיתה "נתינת" השבת ממי שעליו נאמר "וישבות ביום השביעי", השם, לא היתה לשבת שייכות לאחרים. בסגנון אחר: אין בכח "נברא" לפעול שזמן השבת אצלו יהא מעין אופנו של זמן זה בחיק ה"בורא"⁵⁰, וממילא אין מקום לכך שישבות הנברא ממלאכה. אבל במתן תורה נתחדשה ה"נתינה" בכלל ובפרטיה – כיון שבמתן תורה בטלה הגזירה ו"העליונים ירדו לתחתונים"⁵¹. ובפרט בנוגע לשבת – אשר "ציווך במרה", שהגברא נצטווה עליה אז (על-

(52) ראה לקו"ש שם ע' 213. וש"נ.

(53) ומתורץ מש"כ לעיל הערה 33.

(54) ראה צפע"נ (מכות יא, א. מפענ"צ פ"ה

סי"ב) בנוגע לשבועת משה המפורשת בתורה, ויואל משה" (שמות ב, כא).

(55) סה"מ תקס"ה ע' קצב ואילך. תו"ח יחי ד"ה בן פורת יוסף. דרמ"צ פא, א. סה"מ תרכ"ט ע' רנח ואילך. המשך תרס"ו ע' שטו. סה"מ תפ"ח ע' כג ואילך. ובכ"מ.

(במצרים) את יום השבת לנוח – שמו"ר פ"א, כח. פ"ה, ית. וש"נ.

(50) ולהמדרש הנ"ל הערה 46 י"ל דשאני אדם הראשון, כי א) נתן לו (הקב"ה) מצות שבת. ב) דה"י בגן עדן (עיי"ש שלמדין זה דנתן לו מצות שבת ממ"ש (בראשית ב, טו) ויניחהו בג"ע, וינח ביום השביעי" וכו').

(51) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו.

ז. ועפ"ז יש לבאר הטעם שענין שמירת השבת דיוסף נתגלה בתורה דוקא בלשון „והכין“, הרומז כנ"ל לכתוב „והיה ביום הששי והכינו גו"ל:

בהעדר המלאכה והשביתה ממנה ביום השבת עצמו מודגש השינוי ב„גברא“, שהאדם נח ושובת ממלאכה ביום זה;

ודוקא פעולת ההכנה מערב שבת לשבת היא הפועלת בחפצי העולם ובזמן העולם, דתוכנה הוא, שמצד השינוי וההבדלה דשבת מכין האדם את עצמו אליה (טרם בואה) ופועל בעולם.

ויש לומר עוד יתירה מזו – זוהי פעולה נמשכת ביום השבת^{60*},

והדבר מתבטא גם בהלכה:

מהכתוב „והיה ביום הששי והכינו גו"ל למדנו⁶¹ (לא רק שעל האדם להכין עצמו לשבת בפעולה, באפיה ובישול מבעוד יום – שהרי ענין זה מפורש בכתוב, „את אשר תאפו אפו ואת אשר

השכטים, שהשכטים היו רועי צאן, וזהו אופן עבודה אשר „גורם ההתבודדות“⁵⁶, פרישות והבדלה מעניני העולם, ולכן, פעולותיהם – כולל שמירת השבת – היו נפרדות ומובדלות מן העולם, וההנהגה ד„בו שבת“ על-ידם לא פעלה שינוי (בזמן דהעולם; משא"כ עבודת יוסף היתה בתוך מצרים, „ערות הארץ“, ולא זו בלבד שמצרים לא הפריעתו בעבודתו את ה', אלא עוד זאת, שבהיותו במצרים היה הוא מושל ושלט על מצרים, „ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים“⁵⁷, ולא רק בנוגע לעניני גשמיות („וישבור למצרים“ וכו'), אלא אף בקשר לעניני רוחניות (שהרי יוסף גרם להם „שימולו“⁵⁸).

וכיון שבהיותו „למטה“ (במצרים, ושם גופא – עוד בהיותו „בבית אדוניו המצרי“, בטרם נאמר לו „ובלעדיך גו"ל), הנה „והיה הוי' את יוסף“⁵⁹, לכן, הורגשה על-ידו וניכרה בו (– צוואת וחיבור) השבת של הקב"ה, „כי בו שבת מכל מלאכתו“, היינו ה„חפצא“ דשבת לה'. וממילא, בשמירת השבת על-ידו „קודם שלא תינתן“ היה (מעין מעלת) גדר שמירת השבת שלאחרי מתן תורה⁶⁰.

ענין שמירת השבת מ„והכין“ (כדלקמן סעיף ז), משא"כ אצל יעקב (ראה לעיל הערה 20).

* 60) ועפ"ז יובן מה שממשיך במדבר „אמר הקב"ה יוסף אתה שמרת את השבת עד שלא ניתנה התורה חייך שאני משלם לכן בנך שיקריב קרבנו בשבת“ –

כי תוכן הענין דהקרבן קרבן (נשיא אפרים) בשבת, „מה שאין יחיד מקריב“ (ל' במדב"ר שם) הוא מה ששבט אפרים הוסיף בקדושת השבת על הקדושה שבשבת מצ"ע (ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 49 ואילך), ולכן זהו השכר על קיום מצות שבת דיוסף, שלמדיו מענין ההכנה לשבת שלו, וחינו ש לא הי' זה שמירת שבת (– כביעקב), כ"א הוספה ופעולה בשבת, ככפנים. 61) פרש"י ביצה ב, ב ד"ה והכינו. וראה פרש"י פסחים מז, ב ד"ה והכינו.

56) לשון הכלי יקר (בראשית ד, ג) במעלת הכל שהי' רועה צאן.

57) פרשתנו מא, מד.

58) ב"ר פצ"א, ה. תנחומא פרשתנו ז. פרש"י פרשתנו מא, נה.

59) וישב לט, ב.

60) ועפ"ז אולי י"ל דזהו גם המעלה דשמירת שבת דיוסף לגבי שמירת שבת דיעקב (ראה לעיל הערה 18). והרי החילוק הנ"ל בין יוסף לשכטים מבואר הוא (במקומות שבהערה 55) לגבי יוסף והאבות (כולל יעקב). ולכן דוקא ביוסף נלמד

זה⁶⁸ נובע מכך שאצל יהודי ניכרת ומורגשת „שביתת” הקב”ה (לא רק השביתה מעשיית שמים וארץ גשמיים, אלא) „כמו ששבת מיו”ד מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ”⁶⁶.

וכשם ששלמות שמירת השבת לפני מתן תורה, אצל יוסף, היתה לפי שניכר והורגש בו ענין „כי בו שבת” דהקב”ה, על-דרך-זה הוא גם בנוגע לשמירת השבת שלאחרי מתן תורה, „השומר שבת כהלכתו”⁶⁹ הרי הוא שובת לא רק ממעשים גשמיים ודיבורים גשמיים, אלא ניכרת ומורגשת בו כביכול שביתתו של הקב”ה, עד „לפנימיות”⁶⁶ השבת היא הכוונה בתפלת השבת ובתלמוד תורה לדבקה בה’ אחד כמו שכתוב⁷⁰ שבת לה’ אלקיך”.

ועי”ז באה מיד הגאולה האמיתית והשלימה ע”י משיח צדקנו, כמאמר רז”ל⁷¹ – „אלמלא משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן (ושמירה זו מתקיימת במשך הזמן דשבת אחת)⁷² מיד נגאלים”.

(משיחת ש”פ מצורע תשנ”א)

תבשלו בשלו”⁶² – אלא בעיקר רואים (אנו) ד„אחשביה רחמנא לסעודת שבת, שיזמיננה (בפיו) מבעוד יום ובחול”⁶³.

והיינו, דענין „והכינו את אשר ביאו” מדגיש שסעודת השבת, הנאכלת בשבת, סעודה חשובה היא.

ולפיכך נרמז בכתוב ענין שמירת השבת דיוסף בלשון „הכנה”, כי יתרון ומעלת שמירת השבת שלו היה במה שבו ועל-ידו נעשה היום ליום מיוחד, היינו שהיה בזה „חפצא” ד„וינח ביום השביעי”, המתבטא בענין ההכנה דוקא⁶⁴, כאמור.

ח. וכשם שהיו שני האופנים הנ”ל בשמירת השבת לפני מתן תורה, הנה מעין זה ועל-דרך-זה קיימים הם גם לאחרי מתן תורה⁶⁵:

האופן הראשון הוא, השבת כפי שניתנה בדיבור ובגלוי בפשט ההלכה – שביתה ממלאכה וכו’. והאופן השני הוא, „בחינת שמור בפנימיות”, „שביתה” מדיבורים גשמיים⁶⁶ – לא רק שלא להרבות בדיבור⁶⁷, אלא שיהא הדבר באופן של שביתה, „שלא לשוח שום שיחה בטלה חו”ו”⁶⁶; ואופן שביתה

(62) בשלח טז, כג.

(63) אבל סעודת חול לא חשיבא ולא שייכא בה הזמנה הלכך באחד בשבת בעלמא לית לן למיסר ביצה כו’ (רש”י ביצה שם ד”ה ואין).

(64) ואולי י”ל הפירוש בלשון המדרש שלפנינו „אין והכן אלא שבת, ולא „אלא בע”ש” או „אלא לשבת” וכיו”ב (ראה לעיל הערה 3), דכל הגדר דהכנה היא רק כשמדובר בשבת, דסעודה חשובה היא כו’, כנ”ל.

(65) ראה בכל הבא לקמן – תניא קו”א בסופו.

וראה לקו”ש ח”א ע’ 81 ואילך.

(66) לשון אדמו”ר הזקן בקו”א שם.

(67) שר”ע אדה”ז או”ח שש”ז ס”ב.

(68) ש”אין אנו מצוים מדאורייתא על שביתה מהדיבור כ”א על השביתה ממעשה” (ל’ הצ”צ באוה”ת שמות כרך ז’ ס”ע ב’תשב ואילך), הרי על השביתה מדיבור באופן „שלא לשוח שום שיחה בטילה” אין ציווי גם מד”ס – ראה שיחת ש”פ אמור תשמ”ב.

(69) שבת קיח, ב. הובא בקו”א שם. ומדייק „כהלכתו דייקא”. וממשיך „לכן מוטל כו’ להיות בקי בהלכתא רבתא לשבתא. גם יזהר שלא לשוח כו”’, ככפנים.

(70) יתרו כ, יוד.

(71) שבת שם. ובירושלמי (תענית פ”א סה”א):

שבת א’ כתיקונה.

(72) ראה לקו”ת (בהר מא, א ואילך) דירוש’ הנ”ל „אינו סותר למאמר . . . (שבבבלי הנ”ל) כו’ כי פ”י שתי שבתות היינו ג”כ שבת אחת, עיי”ש בארוכה. ובכ”מ.